

Nr 203.

Av herr **Svensson, Martin, m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om moderskapspenning m. m.

I den motion, som högerpartiet vid 1935 års riksdag väckte i befolkningsfrågan och vari förslag angående en serie positiva och praktiska åtgärder till inledande av en aktiv befolkningspolitik framfördes, hävdades, att det viktigaste vore att ernå en ändrad personlig inställning till befolkningsproblemet: »vägen härtill går genom en till grunden syftande förnyelse av vårt folks sedligt-religiösa livssyn». »Ett frimodigt förkunnande av föräldraskapets ansvar men också av föräldraskapets lycka och välsignelse», »en på samma gång djupare och ljusare, mera ansvarsbetonad syn» efterspordes eller uppställes som målet: »individen måste ställas i det rätta förhållandet till släktet, såsom en länk i den långa kedja av generationer, som tillsammans bilda det svenska folket». Inför de många förslag om åtgärder till främjande av familjebildningen och till ekonomiskt stödjande av mödrar m. m., som Kungl. Maj:t i anslutning till befolkningskommissionens förslag förelagt årets riksdag, finna vi det angeläget att än en gång understryka att befolkningsproblemet, som i sig innefattar ingenting mindre än möjligheterna att för framtiden upprätthålla vår kultur och nationella egenart, ej blott är en fråga om materiella åtgärder utan även i minst lika hög grad kräver en ny, ideell, livsstarkare mentalitet hos folket i alla dess klasser.

Samtidigt härmed vilja vi betona, att befolkningsfrågan lika väl som andra aktuella samhällsproblem ovillkorligen bör behandlas utan eftergivande av kraven att de tilltänkta åtgärderna antingen i större eller mindre mån skola kunna påverka nativiteten i gynnsam riktning eller också på annat sätt fylla ett påtagligt behov. Befolkningsfrågan får ej tagas till intäkt för allehanda önskemål, som falla utanför ramen för dessa syftemål. De nya understödsformerna få ej utformas utan strängt aktgivande på statsfinansiella faktorer. Hjälpen bör sålunda koncentreras till att avse sådana familjer och mödrar, för vilka bidrag antingen är ofrånkomligt eller också med hänsyn till deras ekonomiska förhållanden kan innebära en önskvärd lättnad. Vidare måste det kravet vidhållas, att de nya hjälpanordningarna ej öka det kaos, som för närvarande utmärker vår kommunala och sociala förvaltning. Viktigt är även att upprätthålla fordran att beviljandet av utgifter och ansvaret för medlens anskaffning så långt som möjligt icke splittras. En aktiv befolkningspolitik, som håller sig inom dessa allmänna principer, kan enligt vår mening icke tänkas bli mindre effektiv än den politik, som i befolkningskommissionens betänkande eller regeringens proposition föreslagits.

De förslag, som befolkningskommissionen i januari i fjol framlade angående moderskapspenning och mödrahjälp, bleve i ovanlig grad utsatta för

kritik från hörda myndigheter och organisationer, en kritik som dock endast undantagsvis vände sig mot att positiva åtgärder i den av kommissionen åsyftade riktningen vidtoges. Vid utarbetande av propositionen nr 38 har Kungl. Maj:t i åtskilliga viktiga punkter beaktat denna kritik och låtit förslagen undergå en ganska vidlyftig omarbetning. För vår del finna vi i likhet med regeringen det välbetänkt och nödvändigt att staten i skilda avseenden söker underlätta familjebildningen och framför allt så långt möjligt minska kostnaderna för de enskilda vid barnfödslar. Ingen diskussion bör enligt vår mening längre kunna råda om det samhällsgagnande i att uti avvägda former stödja dem, som påtaga sig föräldraansvar och barns fostran. Utformningen av den i nämnda proposition föreslagna hjälpen till mödrar ger emellertid enligt vår mening trots regeringens omarbetningar i flera hänseenden anledning till betänksamhet.

Vad först moderskapspenning och moderskapsunderstöd beträffar, innebär regeringsförslaget, att en moderskapspenning till ett belopp å 75 kronor skall till lindrande av de med barnsbörd förenade kostnaderna utgå — för såvitt »ej särskilda omständigheter annat föranleda» — »om för kvinnan, eller, där hon är gift och sammanlever med sin man, för makarna tillsammans vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst tretusen kronor; har det beskattningsbara beloppet upptagits högre än som sagts men äro med hänsyn till ändrade förhållanden eller eljest omständigheterna särskilt ömmande, må ock behov av understöd anses vara för handen». Detta belopp skall efter anmälan till centralsjukkassa utbetalas till envar kvinna, vilkens ekonomiska förhållanden äro de ovan angivna. Till de kvinnor, som äro anslutna till erkända sjukkassar och dit inbetalat erforderliga avgifter, föreslås moderskapspenning under namn av moderskapsunderstöd utgå med 110 kronor, varvid 75 kronor skall utgöra statsbidrag och återstoden, 35 kronor, skall representera den utfallna försäkringssumman.

Befolkningskommissionens förslag i denna del innebär, att en moderskapspenning å 75 kronor oberoende av inkomstläge skulle komma alla de mödrar till del, som ansöka därom. I stället för att moderskapspenningen enligt kommissionsförslaget tänkts såsom en premie eller en statens erkänsla för mödrskapet skall densamma enligt regeringsförslaget utgå efter behovsprincipen och har därmed färändrats till att innebära blott en hjälp till sådana mödrar, för vilka en lättnad i de med barnsburden förenade kostnader kan anses mer eller mindre oundgängligt motiverad. Regeringsförslaget har därmed anknutit till men genom beloppens höjning byggt vidare på de principer för stöd åt mödrar, som genomfördes i samband med 1931 års sjukkassereform.

Den nyss citerade högermotionen berörde även hjälpen åt mödrarna. Efter en redogörelse för gällande bestämmelser angående den moderskaps-hjälp och det moderskapsunderstöd, som lämnades av eller utanordnades genom sjukkassorna, hette det i motionen härom:

»Det synes böra undersökas, om staten genom ändring i bidragsgrunderna för moderskaps hjälpen kan befordra en allmännare anslutning från kvinnornas sida till sjukkassorna och huruledes dessa — eventuellt genom särskilt anslag av statsmedel — kunna sättas i stånd att bedriva en hårtill syftande effektiv upplysnings- och propagandaverksamhet. Vad slutligen moderskapsunderstödet angår, kan, såsom bland andra medicinalstyrelsen på sin tid anförde, på goda grunder ifrågasättas lämpligheten av att göra dess storlek beroende av om modern har på visst sätt beskaffat förvärvsarbete utanför hemmet eller icke. Betingad av hänsyn till det stora flertalet svenska mödrar, hustrurna i hemmen, är denna differentiering i alla händelser icke. En höjning av moderskapsunderstödet för dessa senare bör alltså ifrågakomma, varjämte förtjänar tagas under omprövning, om icke den nuvarande skäligen godtyckligt dragna gränsen för rätt till understöd — 500 kronor beskattningsbar inkomst — kan göras mindre bindande så att vid behovsprövningen större hänsyn kan tagas till förhållandena i de individuella fallen, exempelvis föräldrarna förut åvilande försörjningsplikt».

I likhet med vad som i motionen anförts finna vi det både befogat och rättvist att statsmakterna till mödrar lämna förhöjda och därmed effektivare stöd än vad 1931 års sjukkasselag medger. Det sätt, varpå regeringen sökt finna en avvägning vid tillämpningen av behovsprincipen för utlämnande av moderskapspenningen, måste emellertid framkalla tvekan om riktigheten. Fastställes nämligen gränsen till 3,000 kronors beskattningsbart belopp enligt den staliga inkomst- och förmögenhetsskatten, innebär detta att moderskapspenningen utan avgiftsprestation skall utbetalas till mödrar, för vilka vederbörandes taxerade genomsnittliga inkomst per månad alltefter dyrort i allmänhet uppgår till 400 å 550 kronor; med uttrycket »i allmänhet» menas här familjer, bestående antingen av man och hustru eller man och hustru jämte ett barn eller man och hustru jämte två barn; tänker man sig en familj med fem barn, motsvarar å högsta dyrort ett beskattningsbart belopp å 3,000 kronor en så hög månadslön som ungefär 700 kronor. Icke minst om man utgår ifrån såsom givet att riksdagen i allt väsentligt kommer att godtaga propositionen om den så gott som avgiftsfria förlossningsvården m. m., vilket synnerligen avsevärt skulle förbilliga kostnaderna för de å barnbördshus verkställda förlossningarna, torde det med fog kunna sägas, att regeringen vid tillämpningen av behovsprincipen fritagit även sådana inkomsttagare från avgiftsprestation, för vilka ett erläggande av de förhållandevis ringa försäkringspremierna dock ej torde kunna erbjuda nämnvärd svårighet.

Godtar man i likhet med regeringen behovsprincipen, synes det oss mer befogat — och vi dela härutinnan socialstyrelsens mening — att till genomförande av en i vedertagen mening verklig behovsprövning sänka den av regeringen föreslagna högsta inkomst, under vilken moderskapspenning obligatoriskt skall utgå. Avgörande måste enligt vår mening vara att söka fastställa inkomstgränsen så, att presumtion föreligger å ena sidan att personer under denna gräns oberoende av om de erlagt försäkringsavgift eller ej ha ett uppenbart behov av ett tillskott till kostnaderna vid moderns nedkomst och å andra sidan att personer över denna gräns, därest de önska er-

hålla moderskapspenning, ha möjlighet att erlægga den låga försäkringsavgift på omkring 4 kronor per år, varom här är fråga. Den förra gruppen, för vars medlemmar barnafödseln i regel förorsakar stora ekonomiska bekymmer, till undvikande av vilka ett tillskott å 75 kronor får anses trängande eller i vart fall välbehövt, torde omfatta i huvudsak lantarbetare, skogsarbetare och småbrukare, flertalet fabriksarbetare samt de lägsta tjänstemännen. Den andra gruppen, för vilken utfäendet av moderskapspenning ofta måste betraktas som en önskvärd hjälp men av vilken man med rätta torde kunna ställa det kravet på förtänksamhet att dess medlemmar ansluta sig till en registrerad sjukkasse, omfattar företrädesvis jordbrukareklassen i allmänhet, de bättre betalda kroppsarbetarna samt medelklassens mellersta skikt.

Enligt 1931 års sjukkasselag kommer den nuvarande moderskapspenningen utan vidare de mödrar till del, för vilka vederbörande inkomst ej överstiger 500 kronor beskattningsbart belopp. Mätt i lön, d. v. s. taxerad inkomst, varierar detta för man och hustru utan barn, med ett barn eller med två barn alltefter dyrort normalt mellan 2,000 och i det närmaste 5,000 kronor i lön; det övervägande flertalet av dem, vilkas lön uppgår till 200 kronor i månaden faller sålunda inom den hittillsvarande gränsen. Med hänsyn till önskvärdheten att låta hela den ovan angivna första gruppen tillförsäkras moderskapspenning, torde i likhet med vad socialstyrelsen antytt en höjning av 500-kronorsgränsen till 1,000 kronor bära företagas. Därmed skulle på lägsta dyrort praktiskt taget alla inkomsttagare med en genomsnittlig lön å 225 kronor i månaden bli kvalificerade; för en familj, bestående av man och hustru och ett barn, skulle å samma dyrort högsta kvalificerande genomsnittslön ligga något över 250 kronor och för man, hustru och två barn omkring 300 kronor eller något däröver. På högsta dyrort skulle samma månadslöner utgöra ungefär 275 kronor, 325 kronor och 375 kronor respektive. Med dessa siffror för ögonen kan det icke sägas, att ett fastställande av inkomstgränsen till 1,000 kronors beskattningsbart belopp skulle utesluta de i normala fall — d. v. s. med bortseende från sjukdom, arbetslöshet, konkurs o. dyl. — verkligt behövande från den obligatoriska moderskapspenningen.

Vi förstå synnerligen väl, att även efter barnbördskostnadernas förbilligande de av barnafödslar föranledda kostnaderna kunna framkalla bekymmer i familjer ovanför 1,000-kronorsgränsen och derangera även en sparsam familjs ekonomi. Vi anse emellertid, att det fortfarande i första hand måste åligga dessa grupper själva att sörja för de kostnader, som moderskapspenningen avser att täcka, eller att genom tagande av försäkring tillförsäkra sig viss hjälp; i många fall måste det finnas desto mindre anledning för staten att utan krav på motprestation lämna stöd, som säkerligen åtskilliga i dessa grupper äga en personlig förmögenhet, som utesluter allt hjälpbehov. I föreliggande fall inskränker sig kravet på motprestation till att vederbörande genom anslutning och avgifter till registrerad sjukkasse skaffar sig rätt till att utfå moderskapsunderstöd, till vilket staten skulle lämna ett lika stort bidrag, 75 kronor, som de till lägre inkomstklass hörande mödrarna

under alla förhållanden äga erhålla. Eftersom det här främst är fråga om vissa delar av jordbrukar- och medelklassen, utmynnår vårt ståndpunktslagande i ett förord för frivillig moderskapsförsäkring och över huvud i önskan att nämnda grupper i större utsträckning än hittills måtte ansluta sig till sjukkassor och därmed öka sin trygghet. I den mån mödrar i de mellersta inkomstgrupperna mera allmänt skulle ingå i sjukkassor, kan statsanslaget till »moderskapsunderstöd och moderskapspenning» få ungefär samma storlek enligt vår linje som enligt regeringsförslaget, men vi finna det viktigt att principerna i enlighet med vår linje ej bygga på ett i hög grad villkorslöst penningutdelande. Därtill kommer, att vårt förslag kan vara ägnat att befordra anslutningen till sjukkasseväsendet; för dem, som eljest icke varit förtänksamma nog att taga en frivillig moderskapsförsäkring — och detta gäller personer såväl över som under 1,000-kronorsgränsen — skulle detsamma dessutom medföra förmånen av att ett högre moderskapsunderstöd erhöles och därmed också en kraftigare lindring av barnsörds-kostnaderna.

Vi acceptera sålunda för vår del — för att summera — de föreslagna beloppen för moderskapspenningen och moderskapsunderstödet, d. v. s. 75 kronor för oförsäkrad och 110 kronor för försäkrad moder, liksom vi icke finna skäl att frångå det hittillsvarande systemet med centralsjukkassorna som organ för denna hjälp. Däremot vilja vi i fråga om behovsprövningens utsträckning på ovan motiverat sätt påyrka den ändringen, att inkomstgränsen fastställes till 1,000 kronors beskattningsbart belopp. Endast i ytterligare en detalj vilja vi framställa önskemål om en modifikation, nämligen i fråga om den särskilda behovsprövning, som enligt förslaget till förordning, 3 § mom. 2, skall i fall av »ändrade omständigheter» eller »ömmande behov» tillkomma sjukkasemyndigheten. Det synes oss nämligen föga ändamålsenligt att åt centralsjukkassorna överlämna en diskretionär behovsprövning angående åtkommande av statsmedel, för vilket sjukkassorna ej kunna vara rätta myndigheten och väl för övrigt själva gärna betacka sig. Med det samtidiga förslaget om mödrahjälp måste väl avsikten vara att tillmötesgå de särskilda behov, varom nämnda moment i utkastet till förordning talar, och i den mån centralsjukkassorna böra tillerkännas en självständig prövningsrätt utöver den rena registreringen av inkomstförhållanden, borde begränsningen av denna rätt tydligare än i utkastet preciseras. Eljest riskerar man en sådan sammanblandning av organ inom samma sociala område, som ej kan betecknas som rationell.

I fråga om propositionens andra del, utlämnande av moderskapshjälp in-till 300 kronor till särskilt behövande mödrar antingen såsom understöd utan återbetalningsskyldighet eller såsom lån, vilja vi i själva sakfrågan oavsett detaljfrågor förklara, att vi finna skäl tala för att serien av befolkningspolitiska åtgärder även upptar en dylik hjälpform för att lindra i fall av ömmande svårigheter och för att bereda barnen vid födseln en så sorgfällig vård som möjligt. Våra betänkligheter röra mödrahjälpens organisatoriska sida.

Regeringsförslaget i denna del — i vilket som en eftergift för de hörda myndigheternas kritik bl. a. den av befolkningskommissionen föreslagna särskilda riksnämnden bortskurits — innebär att beslut om mödrahjälp skola träffas av länsnämnder (eller i städer, som ej delta i landsting, av för dessa särskilt tillsatta nämnder) samt att framställningarna om mödrahjälp skola inges till barnavårdsnämnderna, som med eget yttrande ha att vidarebefordra ansökningarna till länsnämnderna. Nämndens ordförande skall utses av Kungl. Maj:t, medan de bägge andra ledamöterna i regel skola utses av landsting eller stadsfullmäktige samt ortens barnavårdsförbund. Som besvärinstans föreslås socialstyrelsen.

Regeringsförslaget innebär sålunda icke blott, att en uppgift, som hittills åvilat fattigvårdsstyrelsen, överflyttas till barnavårdsnämnderna, utan även att en särskild länsnämndsinstitution tillskapas för att fördela de 2 milj. kr. (vilket väl torde motsvara cirka 10,000 beviljade ansökningar om mödrahjälp), som den nya understödsformen beräknas kräva i utgifter. Härmed kan jämföras, att de av regeringen föreslagna statliga bosättningslånen skola beredas av en annan kommunal myndighet än barnavårdsnämnden, nämligen kommunalnämndens ordförande, och att beviljandet av dessa lån ansetts kräva tillsättande av en annan särskild länsnämnd. Ett mera förenklat eller enhetligt organiserande av de befolkningspolitiska åtgärderna synes oss högeligen önskvärt, och denna uppfattning har vunnit stöd i den starka kritik, som uppsplittringen av dessa åtgärder på skilda och nya organ mött från de sakkunnigaste myndigheterna.

Sålunda vilja vi erinra om, vad socialstyrelsen bl. a. anfört:

»I den mån sådant hjälpbehov, som förslaget åsyftade att fylla, för närvarande befunnes böra tillgodose under det allmännas medverkan, ankomme det på fattigvårdsstyrelse att utöva sådan hjälpverksamhet. Frågan, huruvida den föreslagna utbrytningen ur fattigvården lämpligen låte sig genomföra, borde i första hand bedömas ur synpunkten, om hjälpbehovet till sin egen inre natur vore av isolerad beskaffenhet, skilt från det hjälpbehov i övrigt, som fattigvården hade att och fortfarande skulle ha att tillgodose. Kommissionen berörde själv frågan om dylik kombination av mödrahjälp och fattigvård och framhölle, att 'någon olägenhet av en sådan kombination av understödsformerna icke torde behöva möta'. Socialstyrelsen kunde icke dela uppfattningen, att ifrågavarande problem så lätt låte sig avvisa. I all synnerhet då modern vore gift och redan hade andra barn men även i fall, där hon vore ensamstående, vore hennes förekommande hjälpbehov för hennes och barnets personliga vidkommande i hög grad miljöbetonat och ofta sammanhängande med annat hjälpbehov, som påkallade det allmännas inskridande. Mannen kunde vara sjuk, eller arbetslös, kvinnan kunde under barnsängstiden vara urståndsatt att taga vård om övriga barn och så vidare. För att en hjälp från det allmännas sida skulle bliva effektiv och ändamålsenlig borde den uppenbarligen anbringas under tillbörligt hänsynstagande till alla dessa individuella mångskiftande faktorer.» — — — —

»Hjälpverksamheten måste uppenbarligen infogas i sitt givna totala sammanhang och det kunde enligt styrelsens mening icke vara ägnat främja effektivitet och ändamålsenlighet, att — såsom vid förslagets genomförande ofta kunde bli fallet — en kommunal myndighet, fattigvårdsstyrelsen, finge träda hjälpende emellan i ovetskap huruvida, i vad mån och på vad sätt

hjälp hade beretts kvinnan jämväl i den ordning, som förslaget om mödras-hjälp angåve.» — — — —

»Styrelsen kunde vidare ej underlåta att framhålla, att förslaget i framträdande grad tedde sig såsom en åtgärd, ledande till dels ett organisativt sönderdelande av den sociala hjälpverksamheten och dels ett avlyftande av hävdvunna och lagfästa försörjningsplikter från kommunerna samt dessa pliktens överflyttande på staten. Sådana uttryck som det förevarande för strävanden i denna riktning vore i synnerlig grad ägnade att understryka önskvärdheten av en genomgripande utredning, som skänkte överblick över olika åtgärder på området, de ekonomiska konsekvenserna härav för staten och för kommunerna och de organisativa följdverkningarna därav ur synpunkten av det sociala hjälparbetets enhetlighet och planmässighet.»

Liknande uttalande förekomma från en del länsstyrelser och fattigvårds-konsulenter samt Svenska stadsförbundet.

Utan att här behöva ingå i detaljer vilja vi erinra om, hurusom högern tidigare krävt en rationalisering av socialvården i syfte att vinna både samordning mellan olika hjälpformer och förenkling av det nuvarande nämndväsendet. I motionerna 128 i första kammaren och 237 i andra kammaren utvecklade högern vid 1933 års riksdag, då med utgångspunkt från sammanblandningen av fattigvård och arbetslöshetshjälp, ett omfattande program för socialvårdens rationalisering, och med anledning av dessa motioner beslöt riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t i fyra punkter begära utredning och förslag om en klarare reglering av förhållandet mellan fattigvård och arbetslöshetshjälp, vid vilken utredning enligt det särskilda utskottets motivering (sid. 122) även förhållandet mellan »fattigvården och andra socialförsäkringsgrenar» borde beaktas. Trots detta riksdagens förord för en rationellare gränsdragning och bättre samordning har emellertid resultatet hittills inskränkt sig till, att riksdagen i fjol i anslutning till ett av de s. k. organisations-sakkunnigas förslag och särskild regeringsproposition stadgade förpliktelse för kommunerna att föra socialregister; organisations-sakkunnigas förslag angående införande av en överbyggande socialnämnd har av regeringen ej upptagits eller omarbetats, vilket dock icke uteslutit att liknande överbyggnader i form av för olika socialgrenar gemensamma delegationer och anmälningskontor här och var införts eller prövats. Fjolårets riksdag fann sig föranlåten att påminna om de i 1933 års nyssnämnda riksdagsskrivelse framställda utredningskraven genom att i ny skrivelse understryka, »att Kungl. Maj:t måtte snarast fullfölja de av 1933 års riksdag begärda utredningarna rörande reglering av förhållandet mellan den offentliga arbetslöshetshjälpen i dess olika former och den allmänna fattigvården samt rörande behovet och lämpligheten av laglig reglering av kommunernas verksamhet för arbetslöshetens främjande». Varken »berättelsen om vad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit» eller föreliggande proposition innehåller något, som antyder att regeringen hade för avsikt att omedelbart företaga den utredning, som riksdagen enligt vad ovan angivits två gånger begärt, eller att till ny prövning upptaga problemet om en enhetligare och organisatoriskt förenklad socialvård.

Det rationaliseringsprogram, som från håll tidigare uppställts, vidhålla vi fortfarande. Regeringens nu framlagda förslag om olika former av befolkningspolitiska åtgärder med ty åtföljande stegrad splittring av socialvården understryka ytterligare angelägenheten av att hithörande organisationsproblem av regeringen med fortaste underkastas prövning, varvid båda grannländernas åtgöranden och erfarenheter från olika »experiment» i vissa av våra egna större kommuner böra särskilt uppmärksammas.

Vid bedömandet av lämpligaste organ för mödrahjälpen utgör den första frågan förhållandet mellan fattigvård och barnavårdsnämnd. Propositionen innebär, att denna hjälp, som hittills i den mån den förekommit lämnats av fattigvården, nu skall helt utgå med statliga medel men förmedlas av barnavårdsnämnderna. Då barnavårdsnämnderna på grund av skyldigheten att sörja för de utomäktenskapliga barnens vård — och de ogifta mödrarna torde väl i stort antal komma att utfå mödrahjälp — liksom av andra orsaker ändock få taga befattning med en stor del av de hjälpbehövande mödrarnas fall, synes oss valet av barnavårdsnämnden till kommunalt organ för mödrahjälpen acceptabelt såsom en lämplig omedelbar lösning. Men denna lösning kan i och för sig ej kallas idealisk, då ändå i många fall fattigvårdsstyrelsen i form av understöd åt mannen eller på annat sätt får ta befattning med samma understödsfrågor.

Det andra spörsmålet rör behovet eller icke att särskilda länsnämnder tillsättas med uppgift att bevilja mödrahjälpen. Självklart är, att en övre organisation är nödvändig, om man i likhet med regeringen vill låta ifrågasvarande understöd helt utgå med statsmedel; för att utan att något högre, prövande organ tillsättes kunna förhindra missbruk med statsmedel och möjliggöra något så när enhetlig understödspraxis är det enda tänkbara alternativet kommunal bidragsskyldighet. Enligt vår mening borde riksdagen vid fastställandet av organ endast träffa en provisorisk lösning. Både med hänsyn till den pågående kommunalskatteberedningens arbete och då Kungl. Maj:t ej gärna längre borde kunna motsätta sig ett nytt krav från riksdagen angående socialvårdens rationalisering måste alla lämplighetsskäl tala för att riksdagen avstår från att nu träffa sådana organisatoriska avgöranden, som fordra nyskapelser, och sålunda icke inrättar nya organ, vilka enligt all erfarenhet ha en i sig inneboende tendens att trots ändrade förhållanden bli permanenta. Såvitt vi kunna förstå, borde ej längre tid än ett par år behöva förflyta, innan mödrahjälpen efter vederbörande kommunala och sociala enhetsreformer kunde planmässigare och fastare inordnas i socialvården i dess helhet. Mot regeringens förslag om länsnämnder kan i övrigt invändas, att det med hänsyn till understödsärendenas brådskande natur och därav åtföljande många sammanträden samt många och kanske höga traktementen måste bli jämförelsevis dyrbara institutioner; därtill kommer, att man kan finna det principiellt oriktigt, att majoriteten av denna nämnd, som har att fördela statliga medel, normalt tillsättes av icke statliga organ eller myndigheter.

För vår del skulle vi kunna acceptera den av regeringen föreslagna ord-

ningen med länsnämnder endast på det villkoret, att riksdagen uttryckligen fastslår dess provisoriska karaktär. I nuvarande läge finna vi dock de starkaste skälen tala för att andra utvägar prövas än tillskapandet av en särskild nämnd. Särskilt två möjligheter erbjuda sig härvid. Den första vore att låta länsstyrelserna tills vidare överta de åt länsnämnderna tänkta uppgifterna, såsom i en del av de avgivna yttrandena även ifrågasatts. Länsstyrelserna måste både såsom statens kommunala övervakningsorgan och till följd av sin befattning med flera andra barnavårdsuppgifter väl kunna utföra nämndens åligganden; de ha dessutom möjlighet att med största snabbhet avgöra brådskande ärenden; skulle så anses önskvärt, kunde de för ändamålet förstärkas med någon lämplig person som sakkunnig och föredragande; även om så skedde skulle administrationskostnaderna ställa sig lägre än enligt regeringsförslaget. Den andra utvägen vore att — såsom bl. a. socialstyrelsen i sitt yttrande låtit framskymta — låta barnavårdsnämnderna själva avgöra understödsfrågan utan varje övre organisation men med uppställande av kommunal bidragsskyldighet som villkor; proceduren skulle i så fall bli, att barnavårdsnämnden efter vederbörlig undersökning genast träffade beslut i mödrahjälpsfrågan och med kommunala medel på lämpligt sätt utanordnade understödet eller lånet samt kontrollerade den rätta användningen därav; kommunen hade sedan att hos staten rekvirera det statliga bidraget, som förslagsvis kunde fastställas till hälften eller två tredjedelar. Ett sådant tillvägagångssätt skulle tvivelsutan stå i bästa överensstämmelse med hittills gällande principer för kommunal förvaltning och självstyrelse. Skulle emot detsamma riktas den invändningen att kommunerna därigenom finge vidkännas utgifter, som de enligt regeringsförslaget ha utsikter att undslippa, kan däremot genmälas, dels att kommunerna även enligt vårt alternativa förslag komme i en bättre ställning än hittills, eftersom de kostnader, som mödrahjälpen avser att täcka, hittills helt åvilat fattigvårdsstyrelsen, dels att det med utgångspunkt från regeringens egna behovsberäkningar (2 milj. kr. per år) måste röra sig om förhållandevis små summor för varje kommun, dels att vårt förslag endast är tänkt att ha ett par års provisorisk giltighet, dels slutligen att det under nuvarande uppgång i konjunkturerna normalt ej borde kunna medföra några svårigheter för kommunerna att gå i land med de utgifter, som kunde falla på deras lott. Vi hemställa därför, att vederbörande utskott vid bedömandet av frågan om lämpligaste organ tager våra här framförda alternativa förslag under omprövning.

I den mån utskottet skulle beakta våra här ovan beträffande moderskapspenningen och mödrahjälpen framförda synpunkter, komme detta att medföra, att de av regeringen upptagna anslagsäskandena behövde något justeras. Då en sådan omräkning endast kan företagas av utskottet, avstå vi från att framställa preciserade anslagsyrkanden.

Slutligen vilja vi ifrågasätta, om det icke vore till fördel för de kommunalmän, som skola ha att ta befattning med hithörande frågor, att förordnin-

garna om moderskapspenning och mödrahjälp, som av regeringen föreslagits uppdelade på tvenne, i stället på sätt befolkningskommissionen föreslagit sammanfördes i en enda författning, helst som det här är fråga om kompletterande åtgärder inom samma område; likaså vore det önskvärt att samma författning åtminstone hänvisade till den frivilliga moderskapsförsäkringen och statens därvid lämnade moderskapsunderstöd.

Med hänvisning till vad vi ovan framfört få vi sålunda hemställa,

dels att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 38 med förslag till förordning om moderskapspenning m. m. ville beakta de i motionen framförda synpunkterna, främst i vad rör inkomstgränsen för behovsprövningen för utfående av moderskapspenning och rörande länsnämndsinstitutionen för beviljandet av mödrahjälp,

dels att riksdagen med anledning av nämnda proposition ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsammaste förnyad utredning och förslag angående nödvändigheten av att genomföra en rationalisering av socialvården, varvid hänsyn bör tagas till möjligheterna att inpassa de befolkningspolitiska åtgärderna i ett enhetligare och förenklat socialt organisationsväsende.

Stockholm den 9 februari 1937.

M. Svensson.

Fritiof Domö.

Axel Mannerskantz.

C. Fr. Carlström.

Eilif Sylwan.

Ivar Ekströmer.